

Verlaten van de pleegzorg: hereniging en 18-plus

Anke Breg, Mariska Zoon - december 2014

Gebaseerd op de review 'Verlaten van de pleegzorg: hereniging en 18-plus' (Zoon, 2014) en de Richtlijn Pleegzorg (De Baat, Van den Bergh, De Lange, 2014).

Binnen pleegzorg maken we een onderscheid tussen grofweg twee varianten: pleegzorg als hulpverleningsvariant en pleegzorg als opvoedingsvariant. Pleegzorg als hulpverleningsvariant is gericht op behandeling van het kind en/of de ouders met als eerste prioriteit de terugkeer naar huis. Pleegzorg als opvoedingsvariant is langetermijnpleegzorg die kan duren tot de leeftijd van 18 jaar (met een mogelijke verlenging tot 23 jaar). Een plaatsing kan gepland beëindigd worden, in overeenstemming met het zorgplan, omdat het

kind terugkeert naar huis of omdat het pleegkind 18 jaar wordt.

Hereniging

Het uitgangspunt van pleegzorg is in eerste instantie dat een pleegkind terugkeert bij zijn ouders (zie ook Richtlijn Uithuisplaatsing). Het terugplaatsen van kinderen in hun eigen gezin blijkt echter niet altijd succesvol te zijn. Een kwart tot een derde van de terugplaatsingen mislukt, waarna het kind opnieuw uit huis geplaatst wordt. Vooral ouder- en gezinsfactoren (zoals armoede, huisvesting en verslaving) blijken samen te hangen met het afbreken van de terugplaatsing. Kinderen die drie jaar of langer in de pleegzorg zitten en kinderen die terugkeren naar ouders met psychische ziekten hebben meer kans om opnieuw mishandeld te worden. Ook kinderen die veel verschillende plaatsingen achter de rug hebben lopen een groter risico opnieuw mishandeld te worden. Een verklaring hiervoor kan zijn dat deze kinderen meer emotionele problemen en gedragsproblemen hebben.

18-plus

De pleegzorgplaatsing duurt in principe tot het 18e levensjaar. Op deze leeftijd is bij een duidelijke zorgvraag een verlenging van de pleegzorgplaatsing mogelijk tot 23 jaar. Ook kan de jongere op vrijwillige basis in het pleeggezin blijven wonen. Pleegkinderen moeten de overgang naar volwassenheid vaak veel eerder maken dan kinderen die bij hun biologische ouders wonen. Vaak kiezen juist pleegkinderen die het minst toe zijn aan een zelfstandig bestaan er zelf voor om het pleeggezin te verlaten. Veel jongvolwassenen die de pleegzorg verlaten, blijken onvoldoende voorbereid te zijn op volwassenheid. Verschillende studies laten zien dat ex-pleegkinderen een verhoogd risico hebben op problemen; zij hebben een minder gunstig vooruitzicht op het gebied van onderwijs, werk, psychisch en sociaal functioneren, en criminaliteit dan kinderen die bij hun ouders opgroeien.

Begeleiding

Er is weinig literatuur beschikbaar over de begeleiding die nodig is om de hereniging van een pleegkind met de ouders succesvol te maken. Om de hereniging positief te laten verlopen, is ondersteuning van groot belang, zowel aan het kind als aan de ouders. Waar deze ondersteuning uit dient te bestaan, wordt op basis van onderzoek niet duidelijk. Ook de literatuur over begeleiding van de 18-plusdoelgroep is beperkt. Ondersteuning door zowel professionals als informele contacten lijkt jongeren te kunnen helpen bij de overgang van pleegzorg naar zelfstandigheid. Het gaat dan om praktische ondersteuning zoals het vinden van woonruimte, maar ook om emotionele ondersteuning en training in specifieke vaardigheden, zoals het nemen van beslissingen. Een mentor kan hierbij ondersteuning bieden. Eerste resultaten uit onderzoek naar mentoringprogramma's voor adolescenten binnen pleegzorg zijn positief.

Aanwijzingen voor de praktijk

- Vanaf het moment van uithuisplaatsing moet er direct gewerkt worden aan het verhelderen van het perspectief van de plaatsing. Bespreek met de ouders welke veranderingen nodig zijn voor een hereniging met hun kind en leg deze vast.
- Zet (een samenhangend pakket van) interventies in voor ouders, jeugdige en/of gezin om terugplaatsing mogelijk te maken. Zet hulp in die is gericht op het verbeteren van de opvoedingsvaardigheden en de ouder-kindinteractie.
- Wees alert op de mogelijkheid dat terugplaatsing de balans tussen draagkracht en draaglast bij ouders zodanig kan verstoren dat de terugplaatsing kan mislukken. Evalueer daarom zorgvuldig in hoeverre opvoedingscapaciteiten daadwerkelijk zijn verbeterd en het gezin kan putten uit hulpbronnen in het sociale netwerk.
- Start direct na het besluit met het plannen van de terugplaatsing. Zet intensieve ondersteuning in met oog op de aanwezige zorgen bij ouders. Bereid ouders en het kind zorgvuldig voor zodat de hereniging zo positief mogelijk verloopt.
- Stel bij terugplaatsing vast welke ondersteuning of nazorg nodig is, zodat de hereniging voor de jeugdige positief verloopt. Schenk vooral aandacht aan de nieuwe situatie waarin de jeugdige weer thuis woont (denk aan de ontwikkeling die de jeugdige heeft doorgemaakt en waar ouders aansluiting bij moeten vinden). Er moet intensieve begeleiding gegeven worden, omdat oude patronen kunnen terugkeren; begeleid actief bij het hervatten van de opvoeding en houd ook zicht op andere gezinsproblemen die kunnen toenemen (verslaving, schulden, ziekte). Zorg er indien nodig ook voor dat andere instellingen het gezin ondersteuning blijven bieden, en dat ook het sociale netwerk betrokken is en/of blijft.
- Begeleid pleegouders na het opvoedingsbesluit in het afscheid nemen van het pleegkind. Bespreek met pleegouders hoe zij het pleegkind zo goed mogelijk kunnen begeleiden bij het nemen van afscheid van het pleeggezin.
- Geef nazorg (verwerking/afscheid) aan pleegouders als een pleegkind wordt teruggeplaatst. Blijf contacten tussen pleegkind en pleegouders ondersteunen.

- Maak samen met 16-jarige pleegjongeren een plan voor de komende jaren gericht op het perspectief van deze jongere. Ga met de jongere doelgericht aan de slag in het versterken van vaardigheden die hij of zij nodig heeft om zelfstandig te kunnen functioneren.
- Bereid jongeren vanaf hun 16e levensjaar voor op het verlaten van de pleegzorg. Benut het contact om vaardigheden te trainen die nodig zijn om zelfstandig te functioneren of schakel aanvullende hulpverlening in.
- Bied jongeren die op 18-jarige leeftijd de pleegzorg verlaten ondersteuning om de overgang naar zelfstandigheid te vergemakkelijken. Zowel professionele pleegzorgbegeleiding als informele ondersteuning vanuit de (pleegzorg)familie zijn hierbij van belang.

Deze factsheet beslaat een klein onderdeel van de pleegzorgpraktijk. De informatie in deze factsheet moet dan ook gezien worden in de bredere pleegzorgcontext. Er is een aantal aanwijzingen die los van de specifieke onderwerpen altijd leidend moeten zijn, namelijk:

- De ontwikkeling van het kind is altijd leidend.
- Besluit zo snel mogelijk wat het perspectief van de plaatsing is en waar het kind opgroeit. Binnen drie maanden na de plaatsing wordt gestart met onderzoek naar het perspectief en binnen negen maanden wordt het besluit genomen. Hierbij geldt: hoe eerder en beter. Voor jonge kinderen is het belang van een snel besluit het grootst.
- Streef zoveel mogelijk naar een intensieve samenwerking met ouders. Daarbij geldt dat er meer kans is op een succesvolle, intensieve samenwerking als ouders ook al bij het proces van matching en plaatsing betrokken worden. De ontwikkeling van het kind is hierin leidend: als de samenwerking schadelijk is voor de ontwikkeling of als het onveilig is, dan gaat het niet.

De factsheet 'Algemene bevindingen en aanwijzingen voor de pleegzorgpraktijk' geeft de belangrijkste aanwijzingen en bevindingen voor deze bredere context weer.